

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
M. SZPUNAR
представено на 30 януари 2018 година¹

Дело C-83/17

КР, представляван от майка си
срещу
LO

(Преюдициално запитване, отправено от Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия))

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по граждански дела — Задължения за издръжка — Невъзможност да се получава издръжка от длъжника — Промяна на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора — Прилагане на *legis fori*“

I. Въведение

1. В настоящото производство Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия) иска от Съда тълкуване на разпоредбите от Хагския протокол от 2007 г.² във връзка със случай, в който тя изпитва съмнения относно приложимото право към задълженията за издръжка.

2. В последно време Съдът на няколко пъти е отговарял на преюдициални запитвания, отправени от национални съдилища в случаи, засягащи задължения за издръжка във връзка с Регламент (ЕО) № 4/2009³. Тези преюдициални запитвания са се отнасяли както за правилата за компетентност⁴, така и за правилата за изпълнение на съдебни решения⁵.

3. Отправените до момента преюдициални запитвания обаче не са засягали пряко разпоредбите от Хагския протокол от 2007 г., нито дори член 15 от Регламент № 4/2009, която разпоредба препраща към този протокол, що се отнася до проблематиката относно приложимото право. Настоящото преюдициално запитване съответно е първото, в което националната юрисдикция иска от Съда тълкуване на стълкновителните норми, съдържащи се в Хагския протокол от 2007 г.

1 Език на оригиналния текст: полски.

2 Текстът на този протокол е приложен към Решение 2009/941/ЕО на Съвета от 30 ноември 2009 година за сключване от Европейската общност на Хагския протокол от 23 ноември 2007 г. за приложимото право към задължения за издръжка (ОВ L 331, 2009 г., стр. 17, наричан по-нататък „Хагският протокол от 2007 г.“).

3 Регламент на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (ОВ L 7, 2009 г., стр. 1 и поправки в ОВ L 131, 2011 г., стр. 26, ОВ L 8, 2013 г., стр. 19, ОВ L 281, 2013 г., стр. 29, наричан по-нататък „Регламент № 4/2009“).

4 Вж. решения от 18 декември 2014 г., Sanders и Huber (C-400/13 и C-408/13, EU:C:2014:2461) и от 16 юли 2015 г., A (C-184/14, EU:C:2015:479). Вж. също решение от 15 февруари 2017 г., W и V (C-499/15, EU:C:2017:118).

5 Решение от 9 февруари 2017 г., S. (C-283/16, EU:C:2017:104).

II. Приложимо право

A. Право на Съюза

1. Регламент № 4/2009

4. Разпоредбите относно международната компетентност по делата за задължения за издръжка се съдържат в глава II („Компетентност“) от Регламент № 4/2009. Сред тях водеща роля има член 3 („Общи разпоредби“) от същия регламент, който гласи:

„Компетентни по искове за задължения за издръжка в държавите членки са:

- a) съдът по обичайно местопребиваване на ответника, или
- б) съдът по обичайно местопребиваване на вискателя, или
- в) съдът, който по силата на закона на съда е компетентен да разглежда иск за гражданското състояние на лицата, когато искът за издръжка допълва този иск, освен ако компетентността не се основава единствено на гражданството на едната от страните, или
- г) съдът, който по силата на закона на съда е компетентен да разглежда иск за родителска отговорност, когато искането за издръжка допълва този иск, освен ако тази компетентност не се основава единствено на гражданството на едната от страните“.

5. Глава III („Приложимо право“) от Регламент № 4/2009 съдържа член 15 („Определяне на приложимото право“), в който се предвижда следното:

„Приложимото право към задълженията за издръжка се определя в съответствие с [Хагския протокол от 2007 г.] [...] в държавите членки, обвързани от този правен инструмент“.

2. Хагският протокол от 2007 г.

6. Член 3, член 4, параграф 1, буква а) и параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. гласят:

„Член 3

Обща норма за приложимо право

1. Задълженията за издръжка се уреждат от правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, освен ако в настоящия протокол е предвидено друго.

2. При промяна на обичайното място на пребиваване на кредитора от момента на настъпване на промяната се прилага правото на държавата по новото обичайно място на пребиваване на кредитора.

Член 4

Специални норми в полза на някои кредитори

1. Следните разпоредби се прилагат към задълженията за издръжка на:

- a) родители спрямо техните деца;

[...];

2. Ако по силата на определеното в член 3 право кредиторът не може да получи издръжка от длъжника, се прилага правото на сезирания съд.

[...]“.

Б. Германско право

7. В германското право исковете за издръжка за минало време се уреждат в член 1613 от Bürgerliches Gesetzbuch (германския Граждански кодекс, наричан по-нататък „BGB“). Параграф 1 от тази разпоредба гласи:

„За минало време кредиторът може да иска изпълнение или обезщетение за неизпълнение само от момента, в който с оглед предявяване на иск за издръжка длъжникът е длъжен да даде информация за доходите и имуществото си [или от момента, в който] длъжникът е изпаднал в забава или от момента, в който е образувано дело по иск за издръжка. [...]“.

В. Австрийско право

8. В преюдициалното запитване националният съд уточнява, че по австрийското право издръжка може да се иска за три години назад. Съгласно трайната австрийска съдебна практика, за да се иска издръжка за дете за изминал период, не е необходимо да е отправяна официална покана за плащане до длъжника.

III. Фактите в спора, предмет на главното производство

9. До 27 май 2015 г. малолетният КР, ищец в главното производство, живее с родителите си в Германия. На 28 май 2015 г. малолетният и майка му се местят в Австрия. От този момент обичайното им място на пребиваване е в тази държава членка.

10. На 18 май 2015 г. малолетният предявява иск пред австрийски съд срещу баща си, LO, за изплащане на издръжка. С последващо искане от 18 май 2016 г. малолетният разширява предмета на иска си, като претендира от баща си и издръжка за минало време, предхождащо момента на подаване на иска, а именно от 1 юни 2013 г. до 31 май 2015 г.

11. В главното производство малолетният твърди, че съгласно член 3, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г. за задълженията за издръжка за времето, през което обичайното му място на пребиваване е било в Германия, се прилага германското право. Малолетният обаче не можел да иска издръжка от баща си, тъй като посочените в член 1613 BGB условия, позволяващи да се претендира издръжка за минало време, не са изпълнени. Ето защо съгласно член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. за преценката на задълженията за издръжка за посочения период трябвало да се приложи австрийското право, в което не са предвидени такива изисквания в хипотезата на малолетно лице.

12. От своя страна бащата на малолетния по-специално твърди, че субсидиарното прилагане на правото на сезирания орган на основание член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. би могло да се вземе под внимание, ако производството е образувано от длъжника или ако сезираният орган е орган на държавата, в която не е обичайното място на пребиваване нито на кредитора, нито на длъжника. Освен това член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. не се прилагал, ако кредиторът, променил обичайното си място на пребиваване, иска издръжка за минало време.

13. Разгледалият делото първоинстанционен съд отхвърля искането за изплащане на издръжка за минало време. Той приема, че съгласно член 3 от Хагския протокол от 2007 г. германското право е приложимото право към задълженията за издръжка на бащата по отношение на малолетния в периода, предшестваш промяната на мястото на пребиваване на малолетния. Член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. същевременно не можел да се приложи за издръжка за минало време. Издръжката за времето, предшестващо промяната на обичайното място на пребиваване на кредитора, съответно трябвало да се прецени с оглед на член 3, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г., доколкото за този период от време изобщо е налице компетентност на съда по смисъла на член 3 от Регламент № 4/2009.

14. Въззивният съд потвърждава това решение и споделя мотивите на първоинстанционния съд.

15. Oberster Gerichtshof (Върховен съд) трябва да разгледа подадената от малолетния касационна жалба и да се произнесе по издръжката за минало време.

IV. Преюдициалните въпроси и производството пред Съда

16. При това положение Oberster Gerichtshof (Върховен съд) решава да спре производството и да отправи до Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли субсидиарното прилагане на правните норми на държавата на сезирания съд, предвидено в член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. [...], да се тълкува в смисъл, че до него се прибегва само ако искът, с който започва производството по делото за издръжка, се предяви в държава, различна от държавата на обичайното място на пребиваване на кредитора?

При отрицателен отговор:

2) Трябва ли член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. [...] да се тълкува в смисъл, че изразът „не може да получи издръжка“ обхваща и хипотезите, при които в правото на държавата по предишното място на пребиваване не се предвижда изплащане на издръжка за минало време единствено поради неспазването на определени законови изисквания?“.

17. Преюдициалното запитване постъпва в секретариата на Съда на 15 февруари 2017 г.

18. Писмени становища представят германското правителство и Европейската комисия.

V. Съображения

A. Встъпителни бележки относно Хагския протокол от 2007 г.

19. В периода, преди Регламент № 4/2009 да започне да се прилага, международната компетентност на съдилищата по делата за задължения за издръжка се е уреждала от правилата за компетентност, съдържащи с в Брюкселската конвенция⁶ или в Регламент „Брюксел I“⁷.

⁶ Конвенция от 27 септември 1968 година относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3).

⁷ Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74).

20. В приложното поле на Регламент № 4/2009 попадат правилата за компетентност по делата за задължения за издръжка, като делата за тези видове задължения са изведени от брюкселската система⁸.

21. В Регламент № 4/2009 обаче няма разпоредби, които да се отнасят пряко за приложимото право към задълженията за издръжка. До момента тази проблематика освен това не е била уредена в други актове от международното частно право на Съюза, които изрично изключват от приложното си поле тези видове задължения⁹.

22. Съгласно първоначалните виждания стълкновителните норми, определящи приложимото право към задълженията за издръжка, е трябвало да бъдат включени в самия Регламент № 4/2009¹⁰. Това обаче е можело да затрудни приемането на Регламента, тъй като някои държави членки не са били съгласни с приемането на регламент, съдържащ стълкновителни норми. Наред с тези причини в хода на работата по Регламента се установява, че уеднаквяване на стълкновителните норми може да се извърши чрез използване на конвенционален инструмент като Хагския протокол от 2007 г.¹¹. Израз на съгласуваните законодателни действия са, от една страна, присъединяването на Общността към Хагския протокол от 2007 г.¹² и от друга страна, включването в Регламент № 4/2009 на разпоредба, съгласно която приложимото право по делата за задължения за издръжка се определя съгласно този протокол¹³.

Б. Относно компетентността на Съда да тълкува разпоредбите от Хагския протокол от 2007 г.

23. Главната част от мотивите в преюдициалното запитване е предшествана от съображения на запитващата юрисдикция относно компетентността на Съда да тълкува разпоредбите от Хагския протокол от 2007 г. Според тази юрисдикция член 15 от Регламент № 4/2009 изрично препраща към Хагския протокол от 2007 г. и това позволява на Съда да тълкува разпоредбите от последния. Запитващата юрисдикция — също като Комисията — освен това твърди, че Общността е ратифицирала Хагския протокол от 2007 г., което също предполага, че Съдът разполага с компетентност да отговори на преюдициални въпроси, засягащи този правен акт.

⁸ Вж. член 68, параграф 1 от Регламент № 4/2009 и съображение 44 от него.

⁹ Вж. член 1, параграф 2, буква б) от Регламент (ЕО) № 593/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 година относно приложимото право към договорни задължения (Рим I) (ОВ L 177, 2008 г., стр. 6) и член 1, параграф 2, буква а) от Регламент (ЕО) № 864/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 година относно приложимото право към извъндоговорни задължения (Рим II) (ОВ L 199, 2007 г., стр. 40), с които от приложното поле на тези регламенти се изключват съответно договорните и извъндоговорните задължения, „произтичащи от семейни отношения и отношения, които съгласно приложимото към тях право имат сходни последици, включително задължения за издръжка“. Конвенцията за приложимото право към договорните задължения, открита за подписване в Рим на 19 юни 1980 година (ОВ L 266, 1980 г., стр. 1, наричана по-нататък „Римската конвенция“), чието приложно поле по принцип съпада с това на Регламент „Рим I“, също изрично изключва от обхвата си договорните задължения относно „права и задължения, произтичащи от семейни отношения, родство, брак или сватовство, включително задължения за издръжка по отношение на деца, родени извън брака“ (член 1, параграф 2, буква б), трето тире от Римската конвенция).

¹⁰ Предложението на Комисията от 15 декември 2005 година за регламент на Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (COM(2005) 649 окончателен, процедура 2005/0259 (CNS), наричано по-нататък „Предложението за Регламент № 4/2009“) е съдържало глава III, озаглавена „Приложимо право“, в която са включени редица разпоредби относно определянето на приложимото право към задълженията за издръжка (членове 12—21 от Предложението за Регламент № 4/2009).

¹¹ Župan, M. Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol. — In: Beaumont, P., Hess, B., Walker, L. et Spancken, S. (ed.), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Oxford — Portland: Hart Publishing 2014, p. 313. Включването на правилата за компетентност и стълкновителните норми в два отделни правни акта дава възможност някои държави членки да се присъединят към Регламент № 4/2009, без да е необходимо да се ангажират с прилагането на стълкновителните норми от Хагския протокол от 2007 г. (вж. Beaumont, P. *International Family Law in Europe — the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity*. — *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2009, Band 73, Heft 3, p. 514). Такъв е случаят например с Великобритания, която в крайна сметка се присъединява към Регламент № 4/2009, макар все още да не е страна по Хагския протокол от 2007 г.

¹² Вж. точка 25 от настоящото заключение.

¹³ Вж. член 15 от Регламент № 4/2009. По въпроса за включването на конвенционални разпоредби в системата на стълкновителните норми в правото на Съюза вж. *De Miguel Asensio, P.A. et Bergé, J.S. The Place of International Agreements and European Law in a European Code of Private International Law*. — In: Fallon, M., Lagade, P. et Poillot Peruzzetto, S. (dir.), *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé?* Peter Lang, Frankfurt am Main, 2011, p. 187 sq.

24. В този контекст най-напред трябва да се припомни, че съгласно член 267, първа алинея, буква б) ДФЕС Съдът е компетентен да се произнася преюдициално относно тълкуването на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза.

25. С решение от 30 ноември 2009 г.¹⁴ — прието по-специално на основание член 300, параграф 2, първа алинея, второ изречение и параграф 3, първа алинея ЕО — Съветът одобрява Хагския протокол от 2007 г. от името на Общността.

26. Съгласно постоянната съдебна практика споразумение, сключено от Съвета в съответствие с член 300 ЕО представлява, що се отнася до Общността, акт, приет от една от нейните институции по смисъла на разпоредбите от Договора, с които се определя обхватът на компетентността на Съда при разглеждане на преюдициални запитвания¹⁵.

27. Понастоящем проблематиката около сключването на международни споразумения от името на Съюза се урежда в член 218 ДФЕС. Процедурата, чрез която се сключва международно споразумение от Съюза, и съответните последици не са претърпели промени, водещи до това досегашната практика на Съда по тези въпроси да загуби своята актуалност. В член 216, параграф 2 ДФЕС — който съответства на член 300, параграф 7 от ЕО — освен това се приема, че сключените от Съюза международни споразумения обвързват институциите на Съюза и държавите членки. Това означава, че разпоредбите от такова споразумение от момента на влизането му в сила стават неразделна част от правния ред на Съюза и в рамките на този правен ред Съдът е компетентен да се произнася преюдициално относно тълкуването им.

В. По първия въпрос

1. Встъпителни бележки

28. С първия си преюдициален въпрос националният съд иска да се установи дали член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. може да се приложи в производство пред съдилищата на държавата членка по обичайното място на пребиваване на кредитора по издръжка.

29. Националният съд счита, че съгласно точка 63 от доклада на А. Vonopri¹⁶ до субсидиарно прилагане на правото на държавата на сезирания съд въз основа на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. се прибъгва, ако производството по искането за издръжка е образувано пред съд на държава, различна от държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора по издръжка. В противен случай правото на държавата на сезирания съд е правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора и съответно — по силата на член 3, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г. — правото, което по принцип е приложимо към задълженията за издръжка. Поради това член 4, параграф 2 от този протокол може да се приложи, ако производството относно задължението за издръжка е започнато от длъжника или ако е започнато пред органите на държава, различна от държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора.

¹⁴ Вж. бележка под линия 2 от настоящото заключение.

¹⁵ Вж. решение от 22 октомври 2009 г., Bogiatzi (C-301/08, EU:C:2009:649, т. 23 и цитираната съдебна практика).

¹⁶ Обяснителен доклад на А. Vonopri относно Хагския протокол от 2007 г., Actes et documents de la Vingtième session de la Conférence de La Haye (2007). Той е достъпен и в електронен вид на адрес: <https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=4898&dtid=3>.

30. Запитващата юрисдикция се позовава на отделни части от обяснителния доклад и същевременно отбелязва, че според нея тези части са били съставени с оглед на хипотезата, че кредиторът не е променил обичайното си място на пребиваване. Поради това не било сигурно дали член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. се прилага, ако кредиторът премести обичайното си място на пребиваване в друга държава и предяви пред съд на тази държава иск за издръжка за минало време, предхождащо извършената от този кредитор промяна на обичайното му място на пребиваване.

31. С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се определи какви са условията за прилагане на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. при обстоятелства като разглежданите по делото в главното производство. Ето защо ще предложи при отговора на първия въпрос Съдът да изясни какви са условията за прилагане на тази разпоредба в хипотеза, в която кредиторът променя обичайното си място на пребиваване и впоследствие иска от длъжника издръжка за минало време.

2. Становище на германското правителство

32. Според германското правителство отговорът на първия преюдициален въпрос не трябва да се ограничава единствено до езиково тълкуване на член 3, параграф 2 и член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. Систематиката и целта на този правен акт от своя страна водят до извода, че член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. може да се приложи само ако съдът, пред който кредиторът предявява иска за издръжка за минало време, е бил компетентен да разгледа дело за издръжка в този период от време.

33. Според същото правителство отправна точка в стълкновителните норми, съдържащи се в Хагския протокол от 2007 г., е принципът, че трябва да има връзка между фактическото положение, от което според кредитора произтича правото му да получи издръжка, и приложимото право за преценката ѝ. В основата на правилата за компетентност стои аналогична отправна точка. Такава връзка съответно трябва да е налице и между държавата, чийто съдилища са компетентни да разгледат дело за издръжка, и фактическото положение, от което според кредитора произтича правото му да получи издръжката.

3. Становище на Комисията

34. Според Комисията член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. може да се приложи във всяко производство, включително в производство пред съд на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора. Същото се отнася за хипотезата, в която кредиторът иска издръжка за минало време.

35. Комисията счита, че в точка 63 от доклада на А. Vonotić — на която се позовава запитващата юрисдикция в преюдициалното запитване — не се определя приложното поле на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г., а се дават примери, в които тази разпоредба може да се окаже полезна за кредитора по издръжка.

36. Комисията по-специално посочва, че предпоставка за прилагането на правото на държавата на сезирания съд въз основа на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. е невъзможността да се получава издръжка „по силата на определеното в член 3 [от този протокол] право“. Това според Комисията означава, че член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. се отнася не само за правото, определено за приложимо на основание член 3, параграф 1 от този протокол, но и на основание член 3, параграф 2 от същия. Според

Комисията телеологичното тълкуване води до същите изводи. С член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. се цели привилегироване на някои категории кредитори във връзка с разрешенията, предвидени в член 3 от този протокол, които се отнасят за всички кредитори по задължения за издръжка.

4. Анализ на първия въпрос

а) Езиково тълкуване

37. Най-напред бих искал да отбележа, че въз основа на езиковото тълкуване на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. сравнително лесно може да се отговори на първия въпрос в смисъла на становището на Комисията, като се приеме, че член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. може да се приложи във всяко производство, включително в производство пред съдилищата на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора. Този отговор още повече се налага, ако се изходи от виждането, че предвид трябва да се вземе единствено интересът на кредитора по издръжката. Според мен обаче това становище изглежда се основава на твърде бегъл прочит на Хагския протокол от 2007 г. и на разбиране, което не отчита изводите, произтичащи от систематичното и телеологичното тълкуване.

38. Въз основа на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. Комисията заключава, че правото на държавата на сезирания съд може да се приложи вместо правото на държавата по настоящото обичайно място на пребиваване на кредитора и правото на държавата по досегашното обичайно място на пребиваване на кредитора, тъй като изразът „определеното в член 3 [от Хагския протокол] право“ трябва да се разбира в този смисъл.

39. Не съм напълно уверен, че този довод действително потвърждава, че текстът на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. разрешава въпроса за това как трябва да се постъпи, когато кредиторът промени обичайното си място на пребиваване, а впоследствие иска издръжка за минало време, предхождащо промяната на мястото му на пребиваване. Доколкото в самия член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. няма други насоки, позволяващи да се възприеме еднозначно становище по този проблем, анализът на останалите елементи от формулировката на член 4 от същия протокол поражда някои съмнения в това отношение.

40. Например, когато кредиторът предприема действия по съдебен ред срещу длъжника пред орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника, член 4 параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. изисква на първо място да се приложи *legis fori*. Ако по силата на това право кредиторът не може да получи издръжка от длъжника, прилага се „правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора“, а не правото на държавата, определено в член 3 от този протокол, както се посочва в член 4, параграф 2 от същия. Имам съмнения дали — като се следва езиковото тълкуване, на което се основана становището на Комисията — в такъв случай член 3, параграф 2 Хагския протокол от 2007 г. трябва да се пренебрегне и да се приложи единствено правото на държавата по настоящото обичайно място на пребиваване на кредитора, дори ако кредиторът е променил обичайното си място на пребиваване.

41. Впрочем обръщам внимание, че ако кредиторът не може да получи издръжка по силата правото, определено в член 3 или в член 4, параграфи 2 и 3 от Хагския протокол от 2007 г., член 4, параграф 4 от Хагския протокол от 2007 г. допуска да се приложи правото на държавата по общото гражданство на страните по задължението за издръжка. Тази разпоредба същевременно не посочва как трябва да се постъпи, ако кредиторът иска издръжка за период, по време на който длъжникът е получил гражданство, което кредиторът вече има. Освен това няма отговор на въпроса дали загубата на гражданство от длъжника има обратно действие,

което означава, че кредиторът не може да се позове на член 4, параграф 4 от Хагския протокол от 2007 г. дори и по отношение на периода, в който кредиторът и длъжникът са имали еднакво гражданство¹⁷.

42. Не съм убеден, че този род проблеми може да се разреши единствено чрез езиково тълкуване.

43. Съмненията относно доводите на Комисията, свързани с езиковото тълкуване, стават още по основателни, ако се вземе предвид, че възприемането на становището на Комисията може да доведе до положение, в което издръжката за минало време да се преценява въз основа на право, което за този период от време по принцип не е можело да се приложи като приложимо право за тази издръжка въз основа на стълковителните норми от Хагския протокол от 2007 г. Това би могло да бъде право, което по никакъв начин не е свързано със семейното положение на страните по задължението за издръжка в този период. Това също така би било право, чието прилагане и двете страни по задължението не са могли да очакват към този момент.

44. Искам да отбележа, че това положение изглежда е налице в главното производство. Липсват данни, позволяващи да се приеме, че — ако не бе настъпила промяна в обичайното място на пребиваване на малолетния и поради това австрийският съд не се бе оказал компетентен по делото¹⁸ — в периода от 1 юни 2013 г. до 27 май 2015 г. австрийското право би могло да се окаже приложимо за преценката на задълженията за издръжка, която малолетният има право да получи от баща си¹⁹. Не изглежда също така австрийското право да е можело да се избере от страните като приложимо право за спорната издръжка²⁰.

45. Поради това считам, че предвид изложените съображения първият преюдициален въпрос трябва да се анализира, като се използват методи на тълкуване, различни от метода на езиковото тълкуване.

46. Освен това не мисля, че е възможно анализът на стълковителните норми от Хагския протокол от 2007 г. да се извърши отделно от правилата за компетентност от Регламент № 4/2009. Именно по тях се определят съдът или съдилищата от държавите с компетентност за разглеждане на делото. Следователно правилата за компетентност косвено определят правото на държавата на сезирания съд по смисъла на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г.

17 Трябва освен това да се има предвид, че възприемането на виждане, съгласно което получаването на гражданство или пък загубването му от длъжника или кредитора има обратно действие, може да доведе до неблагоприятно разрешение за кредитора. Член 6 от Хагския протокол от 2007 г. позволява на длъжника да оспори иска на кредитора, ако задължението за издръжка „не съществува“ нито по правото на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника, нито по правото на държавата по общото гражданство на длъжника и кредитора, ако такова е налице. Ако промяната на обстоятелствата, въз основа на които е определено за приложимо едно от приложимите права, посочени в тази разпоредба, има обратно действие, то длъжникът, променяйки обичайното си място на пребиваване или гражданството си, може да блокира исканията на кредитора също и за периода, предшестваш тази промяна.

18 Искам впрочем да обърна внимание, че според запитващата юрисдикция кредиторът е предявил пред австрийския съд иск за изплащане на издръжка на 18 май 2015 г., въпреки че обичайното му място на пребиваване в тази държава е от 28 май 2015 г. Поради това не е ясно на какво основание австрийският съд е приел, че е международно компетентен за разглеждането на делото. Това обстоятелство същевременно има малко значение за настоящото производство, тъй като едва с искането от 18 май 2016 г. — тоест след промяната на обичайното му място на пребиваване — кредиторът разширява искането си за издръжка за минало време, предмет на двата преюдициални въпроса. Ако кредиторът съответно бе започнал отделно дело за издръжка за минало време, австрийските съдилища — като съдилища на държавата, в която е обичайното място на пребиваване на кредитора — несъмнено биха се оказали компетентни за разглеждане на делото на основание член 3, буква а) от Регламент № 4/2009.

19 Вж. точки 58 и 59 от настоящото заключение, където накратко са анализирани привръзките при стълковителните норми, съдържащи се в Хагския протокол от 2007 г., чрез които се определя приложимото право към задълженията за издръжка.

20 Вж. точка 60 от настоящото заключение, където са анализирани стълковителните норми от Хагския протокол от 2007 г., които допускат избор на приложимо право към задължение за издръжка.

б) Систематично тълкуване

1) Приложно поле на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. в контекста на други норми от същия протокол

47. Предвид изложените съображения в точки 39—42 от настоящото заключение се налага изводът, че текстът на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. не съдържа никакви насоки, позволяващи еднозначно да се определи в какви хипотези тази разпоредба може да се приложи. Такива насоки дава единствено анализът на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. в светлината на други разпоредби от същия протокол или от Регламент № 4/2009.

48. От една страна, член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. не се прилага, ако кредиторът предяви иск за издръжка пред съд на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника. Такива хипотези попадат в приложното поле член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. От друга страна, когато делото за издръжка се води пред съдилищата на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, правото на държавата на сезирания съд е правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, а именно — съгласно член 3, параграф 1 Хагския протокол от 2007 г. — правото, което по принцип е приложимо към задълженията за издръжка. В такива случаи съответно не се прибягва до субсидиарно прилагане на правото на държавата на сезирания съд въз основа на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г.

49. Това означава, че член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. има относително тясно приложно поле. Тази разпоредба може да има значение, когато делото относно задължения за издръжка се разглежда от съд на държава, различна от държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника (когато съответно се прилага член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г.) или на кредитора (когато съответно прилагането на член 4, параграф 2 от Протокола би било неуместно, тъй като правото на държавата на сезирания съд е правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора).

2) Привръзки при правилата за компетентност от Регламент № 4/2009

50. По делата относно задължения за издръжка международната компетентност на съдилищата се определя по правилата за компетентност, съдържащи се в Регламент № 4/2009.

51. В член 3, букви а) и б) от Регламент № 4/2009 се предвижда компетентност на съда или съдилищата по обичайно място на пребиваване на ответника — независимо дали ответник е кредиторът или длъжникът — и на съдилищата по обичайно място на пребиваване на кредитора. Съдебните органи на тези държави съответно се намират в най-добро положение, за да преценят нуждите на кредитора и финансовите възможности на длъжника, както се изисква в член 14 от Хагския протокол от 2007 г.

52. Отделно от съдилищата на държавата по обичайното място на пребиваване на една от страните по задължение за издръжка, в член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 се предвижда възможност за разглеждане на делата относно задължения за издръжка от съдилищата, които съгласно приложимото право в държавата по местонахождението им са компетентни да разгледат иск относно гражданското състояние на лицата или родителската отговорност, „когато искането за издръжка допълва този иск, освен ако тази компетентност не

се основава единствено на гражданството на едната от страните²¹.

53. В член 7 от Регламент № 4/2009 пък се предвижда *forum necessitatis* на съдилищата на тази държава членка, с която делото има „достатъчна връзка“, ако никой друг съд на държава членка няма компетентност по силата на членове 3, 4, 5 и 6 от този регламент. В съображение 16 от Регламент № 4/2009 се уточнява, че изискваната връзка в член 7 от същия регламент може да възникне, когато една от страните има гражданството на държавата на този съд. Аналогично разрешение е предвидено в член 6 от Регламент № 4/2009. Когато нито един съд на държава членка не е компетентен по силата на членове 3, 4 и 5 от този регламент и нито един съд на държава — която е страна по Конвенцията от Лугано, но не е държава членка — не е компетентен по силата на разпоредбите на посочената конвенция, компетентни са съдилищата на държавата членка на общото гражданство на страните.

54. Съгласно Регламент № 4/2009 страните действително имат възможност да изберат съда, компетентен да разгледа дело за задължения за издръжка. Съгласно член 4, параграф 1 от Регламент № 4/2009 този избор обаче е ограничен и по принцип се отнася за съда или съдилищата на тези държави членки, които по определен начин са свързани с личността на кредитора или длъжника.

55. Ако страните изберат съда, няма опасност — въз основа на приложимите стълкновителни норми в държавата по местонахождението на този съд — със значение да се окаже право, чието прилагане една от страните не е можела да очаква. След като кредиторът и длъжникът се договарят да възложат разглеждането на дело за задължения за издръжка на определен съд, те също така приемат възможността за прилагане на право, определено като приложимо чрез стълкновителните норми, приложими в държавата по местонахождението на този съд. Същият довод може да се приложи по отношение на член 5 от Регламент № 4/2009, който се отнася за компетентността, произтичаща от явяването на ответника пред съда и включването му в производството по спора.

56. Ще отбележа, че в основата на правилата за компетентност от Регламент № 4/2009 стои принципът, че между издръжката, за която се отнася делото, и държавата, чийто съд е компетентен да разгледа делото, съществува връзка. Тази връзка трябва да бъде поне толкова близка, че да позволява и на двете страни по задължението за издръжка да предвидят пред съдилищата на коя държава е възможно да се предявят искания за такава издръжка²².

21 Компетентността в тези случаи се определя въз основа на Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183). По отношение на гражданското състояние (развод, раздяла и унищожаване на брака) съгласно член 3, параграф 1, буква а) от Регламент № 2201/2003 компетентността се определя по критерии, отчитащи главно настоящото или предходното обичайно място на пребиваване на съпрузите или на единия от тях, докато съгласно съображение 12 от същия регламент за родителската отговорност основанията за компетентност се определят съгласно принципа на най-добрия интерес на детето, по-специално според критерия за близостта. Вж. решение от 16 юли 2015 г., А (С-184/14, ЕУ:С:2015:479, т. 37). Привръзките относно компетентността, въз основа на които се определя международната компетентност на съдилищата по делата за развод, раздяла и унищожаване на брака или по делата за родителска отговорност, също отразяват виждането, че компетентни съдилища са съдилищата на тази държава, която по някакъв начин е свързана с житейското положение на страните.

22 В точка 60 от доклада на А. Воноти действително се изяснява, че прилагането на *legis fori* позволява на сезирания съд да приложи правото, което най-добре познава, а това от гледна точка на кредитора означава, че има възможност бързо и с по-малко разходи да се снабди със съдебно решение. Това съображение обаче — както отбелязва и Комисията — не се отнася до самото обосноваване на прилагането на *legis fori* като такова, а до предимството на привръзката към обичайното място на пребиваване пред привръзката към общото гражданство на страните. Правото на държавата на сезирания съд има и това предимство пред правото на държавата на общото гражданство на страните, че — както се посочва в доктрината — по по-близък начин отразява условията на живот на страните по задължението за издръжка. Вж. *Walker, L. Maintenance and Child Support in Private International Law*. Hart Publishing Oxford — Portland, 2015, p. 81.

57. Това означава, че благодарение на правилата за компетентност от Регламент № 4/2009 правото на държавата на сезирания орган, което може да се приложи на основание член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г., е правото на държавата, която по определен начин е свързана с исканата издръжка в съответното производство.

3) *Привръзки при стълкновителните норми от Хагския протокол от 2007 г.*

58. Съгласно член 3, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г. приложимото по принцип право към задълженията за издръжка е правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора. Това е правото на държавата, която е тясно свързана със задължението за издръжка, тъй като то по-специално отчита условията на живот на кредитора в мястото, където издръжката служи за задоволяване на неговите потребности. Споделям освен това становището на германското правителство, че съществуването на връзка между приложимото право и положението, от което произтича правото на кредитора на издръжка, се подкрепя и от член 3, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. След като кредиторът промени обичайното си място на пребиваване, на изменение подлежат и факторите, оказващи влияние върху неговите нужди, които се задоволяват с издръжката. Чрез член 3, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. промяната на тези фактори намира отражение при определянето на приложимото право към задълженията за издръжка.

59. До подобни изводи води анализът на член 4, параграфи 3 и 4 от Хагския протокол от 2007 г., където се предвижда съответно приложимост на правото на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника или приложимост на общото право на кредитора и длъжника (привръзка по гражданство). Държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника е свързана с житейското положение на страните по задължението за издръжка поне що се отнася до възможността за задоволяване на нуждите на кредитора от длъжника. От своя страна правото на държавата по общото гражданство на страните, посочено в член 4, параграф 4 от Хагския протокол от 2007 г., не трябва да бъде свързано с настоящото житейско положение на страните. То обаче е посочено като приложимо въз основа на наличието на определено обстоятелство, което обикновено се знае от страните по задължението за издръжка и което има връзка със семейното им положение.

60. Изборът на приложимото право на основание член 8 от Хагския протокол от 2007 г. също се ограничава до правото на държавите, които по някакъв начин са свързани със семейното положение на страните по задължението за издръжка²³. При избор на приложимото право все пак няма опасност, че приложимо право ще се окаже право, чието прилагане страните не са могли да предвидят. Следователно при избор на приложимото право тази връзка не трябва да бъде толкова силна колкото тази, на която се основават стълкновителни норми в членове 3 и 4 от Хагския протокол от 2007 г.

²³ При обстоятелства като разглежданите в производството пред запитващата юрисдикция изборът на приложимото право вероятно би бил възпрепятстван и от член 8, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г., в който се изключва възможност за избор на право за „задължения за издръжка спрямо лице, ненавършило 18 г.“ Възможността да се избере правото на държавата на сезирания съд като приложимо право за целите на конкретно производство, предвидена в член 7 от Хагския протокол от 2007 г., от своя страна се ограничава от нормите в Регламент № 4/2009, въз основа на които се определят органите, разполагащи с компетентност за провеждането на определено производство. Ще отбележа впрочем, че на основание член 5 от Регламент № 4/2009 съд от всяка държава членка може да се окаже компетентен, ако ответникът в спора се яви пред него. Имам съмнения какви последици от гледна точка на стълкновителните норми поражда такова признаване на компетентността на съдилища на държава членка, ако правото на тази държава членка впоследствие трябва да се приложи на основание член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. Обръщам също така внимание, че при обстоятелства като разглежданите в главното производство явяването на ответника и прилагането впоследствие на правото на държавата на сезирания съд на основание член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. в известен смисъл би станало в противоречие със забраната за избор на приложимо право по член 8, параграф 3 от този протокол.

61. Систематичното тълкуване на стълкновителните норми, съдържащи се в Хагския протокол от 2007 г., съответно води до заключението, че аналогично на правилата за компетентност от Регламент № 4/2009, в основата им стои принципът, че приложимото право към задължение за издръжка трябва да се определи като приложимо въз основа на обстоятелства, които по някакъв начин са свързани с фактическото положение, за което се отнася съответната издръжка, така че прилагането на това право да е било предвидимо за страните по задължението за издръжка.

в) Телеологично тълкуване

62. По-нататък съответно трябва да се даде отговор на въпроса дали прилагането на правото на държава, която не е свързана по значим начин с фактическото положение, за което се отнася издръжката, не се оказва в противоречие с целта на правилата за компетентност и стълкновителните норми относно задълженията за издръжка.

1) Улесняване на доброто правораздаване като цел на правилата за компетентност от Регламент № 4/2009

63. Съгласно съображение 15 от Регламент № 4/2009 с правилата за компетентност от този регламент се цели прилагане на правилата от брюкселската система, за да се защитят интересите на кредиторите по задължения за издръжка, и улесняване на доброто правораздаване в Европейския съюз.

64. В решение Sanders и Huber²⁴ Съдът вече е имал възможност да уточни, че целта за добро правораздаване трябва да се разбира не само в смисъл на оптимизиране на организацията на правораздаване, но и да се разглежда от гледна точка на интереса на страните, независимо дали става въпрос за ищеца или за ответника, на които по-специално следва да се осигури по-лесен достъп до правосъдие и предвидимост по отношение на правилата за компетентността.

65. Още по-недвусмислено в това отношение е становището, изразено от генералния адвокат Jääskinen в частта от неговото заключение, на която се позовава Съдът в посочената по-горе част от своето решение. Генералният адвокат посочва, че необходимостта да се вземат под внимание интересите на участниците в производството, налага да се осигури предвидимост по отношение на компетентността чрез изискване за тясна връзка между съда и спора²⁵.

66. За нуждата от наличие на връзка между фактическото положение, стоящо в основата на дело за издръжка, и определянето на компетентността Съдът косвено се произнася и по дело A²⁶. Обсъждайки дали искът относно задължения за издръжка за дете трябва да се разгледа от съда на една държава членка, сезиран с иск за съдебна раздяла или за прекратяване на брака между родителите на това дете, или от съда в друга държава членка, сезиран с иск относно родителската отговорност за същото дете, Съдът се произнася в полза на втората хипотеза. Сред причините, обосноваващи възприемането на такова виждане, Съдът посочва, че съдът, който разглежда делото за родителската отговорност за малолетното лице, е най-добре запознат с релевантните обстоятелства за преценката на иска му за издръжка²⁷.

24 Решение от 18 декември 2014 г. (C-400/13 и C-408/13, EU:C:2014:2461, т. 29).

25 Заключение на генералния адвокат Jääskinen по съединени дела Sanders и Huber (C-400/13 и C-408/13, EU:C:2014:2171, т. 69).

26 Решение от 16 юли 2015 г. (C-184/14, EU:C:2015:479).

27 Решение от 16 юли 2015 г., A (C-184/14, EU:C:2015:479, т. 44).

67. В основата на правилата за компетентност, съдържащи се в Регламент № 4/2009 — предвид също и изводите във връзка с телеологичното тълкуване — изглежда стои принципът, че делото за изплащане на издръжка би трябвало да се разглежда от съда или съдилищата на държавата, с която делото е свързано в степен, позволяваща да се гарантира, че международната компетентност е предвидима за страните по задължението за издръжка.

2) Цел на стълкновителните норми от Хагския протокол от 2007 г.

68. Една от основните цели на стълкновителните норми е осигуряване на предвидимост по отношение на приложимото право за преценката на дадено фактическо положение. Тези норми съответно могат да изпълнят тази задача по-специално ако правото на дадена държавата е определено за приложимо въз основа на обстоятелства, които по някакъв начин са свързани с фактическото положение.

69. Същевременно наименованието на член 4 от Хагския протокол от 2007 г. не оставя съмнение относно функцията на тази разпоредба в системата на стълкновителните норми, съдържащи се в Протокола. Тази разпоредба е озаглавена „Специални норми в полза на някои кредитори“. Тя съответно се прилага само за някои задължения за издръжка²⁸, включително тези на родители спрямо техните деца. Следователно с член 4 от Хагския протокол от 2007 г. несъмнено се цели на някои кредитори да се даде възможност да получават издръжка, въпреки че това не се предвижда в приложимото право за преценката на такива задължения.

70. В някои разпоредби от Хагския протокол от 2007 г. същевременно изрично се отбелязва стремежът да се осигури равновесие между интересите на страните по задължението за издръжка. Макар тези разпоредби по принцип да не се отнасят за издръжката, искана в полза на децата от родителите, те същевременно се прилагат по отношение на останалите привилегирани кредитори, посочени в член 4, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г. Тълкуването на член 4, параграф 2 от Протокола, което Съдът ще възприеме, ще се отнася и за тези случаи. Поради това не считам, че при тълкуването на член 4, параграф 2 от този протокол трябва да се има предвид единствено контекстът на главното производство.

71. Например в член 6 от Хагския протокол от 2007 г. на длъжниците се дава възможност да оспорят иска на кредитора, когато задължението за издръжка не съществува нито по правото на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника, нито по правото на държавата по общото гражданство на страните, ако такова е налице. В член 8, параграф 5 от Хагския протокол от 2007 г. пък се предвижда, че избраното от страните право не се прилага, ако прилагането му би довело до явно несправедливи или неразумни последици за някоя от страните, освен ако към момента на избора на правото страните не са били напълно информирани за последиците от избора си и напълно наясно с тях.

72. Ето защо според мен в основата на Хагския протокол от 2007 г. не стои принципът, че кредиторът по задължение за издръжка винаги трябва да се привилегирова за сметка на длъжника, независимо от последиците от това. Становището на Комисията изглежда не може да се обоснове и предвид телеологичното тълкуване.

2) Историческо тълкуване

73. Доводите в подкрепа на необходимостта от наличие на връзка между житейското положение и приложимото към него право се потвърждават и от законодателните материали, свързани с Регламент № 4/2009.

²⁸ Вж. член 4, параграф 1, букви а)—в) от Хагския протокол от 2007 г.

74. Една от водещите цели при започването на работата по Регламент № 4/2009 — отделно от улесняването на живота на гражданите и осигуряването на ефективност при събирането на издръжки — е била увеличаването на правната сигурност²⁹. Приема се, че стълкновителните норми трябва да се съставят по такъв начин, че съдилищата да се произнасят въз основа на разпоредбите от материалното право, което „е най-тясно свързано със случая“, а не „чрез прилагане на право, което няма достатъчна връзка със съответното семейно положение“³⁰.

75. Тази отправна точка намира отражение в Предложението за Регламент № 4/2009, което — почти до края на законодателните работи — съдържа стълкновителни норми, отразяващи идеята за тясна връзка между съответното фактическо положение и държавата, чието право е приложимо за неговата преценка³¹.

76. В крайна сметка включването на стълкновителните норми в самия Регламент № 4/2009 действително се изоставя и се решава те да бъдат уеднаквени чрез конвенционален инструмент. Не считам обаче, че законодателят на Съюза е отстъпил от първоначалната идея и е решил да включи Хагския протокол от 2007 г. в системата на стълкновителните норми на Съюза, макар в основата на този протокол да не стои принципът за необходимост от наличие на връзка между фактическото положение, от което според кредитора произтича правото му на издръжка, и държавата, чието право е приложимо за нейната преценка. Законодателят на Съюза по-скоро е счел, че Хагският протокол от 2007 г. отговаря на тези очаквания. В точка 22 от настоящото заключение изясних, че основната причина, която кара законодателят на Съюза да използва този конвенционален инструмент, са били трудностите, свързани с преговорите и приемането на регламент, включващ стълкновителни норми относно задължения за издръжка.

д) Заключение по първия въпрос

77. С оглед на изложените по-горе доводи — като се има предвид незадоволителният резултат от използването на езиковото тълкуване и недвусмислените изводи, произтичащи от систематичното тълкуване (подкрепени от историческото тълкуване), на които телеологичното тълкуване не противоречи — считам, че в основата на стълкновителните норми от Хагския протокол от 2007 г. стои принципът, че приложимото право за преценката на издръжката трябва да бъде правото на държавата, свързана с фактическото положение, за което се отнася издръжката, поне в степен, в която кредиторът или длъжникът могат да очакват това право да се приложи като приложимо към задължението за издръжка.

78. Тъй като в член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. се предвижда субсидиарно прилагане на правото на държавата на сезирания съд, това трябва да бъде правото на тази държава, която е или която — в случай на издръжка за минало време, искана след промяна на обичайното място на пребиваване на кредитора — е била най-тясно свързана с фактическото положение, от което според кредитора произтича правото му на издръжка. За тази функция може да претендира правото на тази държава, чийто съдилища са били компетентни да разгледат дела за издръжки в периода, за който се отнасят тези издръжки.

29 Мотиви към Предложението за Регламент № 4/2009 (вж. бележка под линия 10), точка 1.2.2, стр. 5.

30 Мотиви към Предложението за Регламент № 4/2009, точка 1.2.2, стр. 6.

31 Тук няма да описвам по-нататъшната съдба на стълкновителните норми, които е трябвало да се съдържат в Регламент, а само ще припомня член 13, параграф 3 от Предложението за Регламент № 4/2009. В тази разпоредба се е предвиждало субсидиарно прилагане на правото на държавата, която е тясно свързана със задължението за издръжка, когато съгласно правото, определено като приложимо въз основа на останалите стълкновителни норми, кредиторът не може да получи издръжка от длъжника.

79. Доколкото самото посочване на приложимото право чрез определянето му като „право на държавата на сезирания съд“ не предопределя пряко наличието на връзка между това право и съответното фактическо положение, необходимостта от наличие на такава връзка произтича от правилата за компетентност от Регламент № 4/2009, които е възможно да се окажат приложими. Както вече бе посочено, те от своя страна се основат на принципа, че делата за издръжка се разглеждат от съда на държавата, с която е свързана издръжката.

80. По този начин, на първо място, приложимо се оказва правото, най-близко до житейското положение, в което издръжката трябва да служи за задоволяване на нуждите на кредитора. То освен това отразява най-вярно релевантните обстоятелства в контекста на задължението за издръжка, по-специално условията на живот на кредитора и нуждите, произтичащи от тези условия, възможностите на самия длъжник или — най-общо — семейното положение на страните по такава задължение. Преценката на основателността на искането за издръжка за минало време трябва да се извърши по принцип донякъде ретроспективно, предвид обстоятелствата към момента, в който издръжката е трябвало да служи за задоволяване на нуждите на кредитора. Дали това е така, същевременно зависи от приложимото право към задължението за издръжка и действащите процесуални разпоредби по местонахождението на сезирания съд.

81. На второ място, по този начин стълкновителните норми постигат основната си цел, а именно осигуряване на предвидимост по отношение на приложимото право за преценката на дадено фактическо положение.

82. С оглед на това предлагам — предвид предложението ми за преформулиране на първия преюдициален въпрос — Съдът да отговори по следния начин: член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. трябва да се тълкува в смисъл, че правото на държавата на сезирания съд се прилага, когато кредиторът иска издръжка от длъжника за минало време, ако: 1) производството относно издръжката е започнато от кредитора в друга държава, а не в държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника; 2) кредиторът не може да получи издръжка от длъжника по силата на правото на държавата по своето обичайно място на пребиваване, определено като приложимо въз основа на член 3, параграфи 1 и 2 от Хагския протокол от 2007 г.; 3) правото на държавата на сезирания съд е правото на тази държава, чийто съдилища са били компетентни да разгледат делото за издръжка в периода, за който се отнася издръжката. Определянето на тези обстоятелства трябва да се извърши от запитващата юрисдикция.

Г. По втория въпрос

83. С втория си преюдициален въпрос — отправен, в случай че Съдът отговори отрицателно на първия въпрос — запитващата юрисдикция иска да се установи как трябва да се тълкува член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г., в която разпоредба се посочва, че правото на сезирания съд се прилага, ако „[п]о силата на определеното в член 3 [от този протокол] право“ кредиторът „не може да получи издръжка от длъжника“.

84. По-нататъшните съображения могат да имат значение за запитващата юрисдикция, ако Съдът отговори на втория преюдициален въпрос.

85. В контекста на втория въпрос запитващата юрисдикция посочва, че съгласно германското право по принцип не се допуска искане на издръжка за период, предхождащ предявяването по съдебен ред на иск за издръжка. Изключенията от този принцип са посочени в член 1613 BGB. Съгласно параграф 1 тези изключения обхващат случаите, в които с оглед предявяване на иск за издръжка длъжникът е длъжен да даде информация за доходите и имуществото си,

длъжникът е изпаднал в забава или е образувано дело по иск за издръжка. В този контекст запитващата юрисдикция уточнява, че искане за издръжка по делото в главното производство действително има, макар кредиторът да не е изпращал на длъжника официално уведомително писмо, което обстоятелство да води до изпадане на длъжника в забава.

86. В това отношение германското правителство и Комисията се позовават на доклада на А. Vonomi и възприемат общо виждане, подкрепяйки широко тълкуване на условието по член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. относно невъзможността да се получава издръжка.

87. В точка 61 от доклада на А. Vonomi се уточнява, че изразът „не може да получи издръжка от длъжника“ обхваща не само случаите, в които правото, което по принцип е приложимо, като цяло не предвижда издръжка, но и хипотезите, в които невъзможността да се получава такава издръжка произтича от неизпълнение на законоустановени условия. В доклада този пример се илюстрира с разпоредба, в която се предвижда погасяване на задължението за издръжка с навършването на осемнадесетгодишна възраст от детето.

88. Следва да се отбележи, че член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. съответства на разпоредбите от Хагската конвенция от 1973 г.³². Член 6 от тази конвенция също допуска прилагане на *legis fori*, когато кредиторът не може да получи издръжка от длъжника въз основа на правото на държавата по обичайно място на пребиваване на кредитора или правото на държавата на общото гражданство на страните.

89. В мотивите към Хагския протокол от 2007 г. Хагската конвенция от 1973 г. впрочем се отбелязва. Поне в някаква степен разпоредбите от тази конвенция съответно трябва да са вдъхновили нормите от Хагския протокол от 2007 г.

90. В точка 145 от обяснителния доклад относно Хагската конвенция от 1973 г., изготвен от М. Verwilghen³³, се посочва, че съгласно член 6 от тази конвенция неизпълнението на едно от законоустановените условия, предвидено в приложимото право, позволява да се приложи правото на държавата на сезирания съд. Тази обща забележка е придружена с пример за правила от приложимо право, в които не се предвижда задължение за издръжка между страните в хипотеза на осиновяване, ако осиновеният не прекъсне връзките с биологичното си семейство.

91. В докладите на А. Vonomi и на М. Verwilghen се приема, че неизпълнението на законоустановено условие, от което зависи възможността за ефективно претендиране на издръжка от длъжника, позволява прилагането на *legis fori* за преценката на задължението за издръжка.

92. Широкото тълкуване на условията за „невъзможността да се получава издръжка от длъжника“ в същото време отразява *ratio legis* на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г., а именно да не се допускат положения, при които кредиторът, спадащ към някоя от посочените в параграф 1 от тази разпоредба категории, не получава средства за издръжка.

³² Хагска конвенция от 2 октомври 1973 г. за приложимото право при задълженията за издръжка (текстът на конвенцията е достъпен в електронен вид на адрес: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86>, наричана по-нататък „Хагската конвенция от 1973 г.“).

³³ Verwilghen, M. Rapport explicatif sur les Conventions-Obligations alimentaires de 1973, Actes et documents de la Douzième session de la Conférence de La Haye (1972), vol. IV, Obligations alimentaires, p. 384–465, достъпен и в електронен вид (на френски и английски език) на адрес: <https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=2946>.

93. По делото в главното производство невъзможността да се получава издръжка по силата на германското право, действително произтича от неизвършването от кредитора на определено действие, което е законоустановено условие за претендирането на такава издръжка за минало време. От нищо обаче не следва, че хипотезите на пасивност от страна на кредитора не са обхванати от член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г., така че в известен смисъл да се санкционира неизвършването на посочените действия от кредитора съгласно правото, което по принцип е приложимо към задължението за издръжка.

94. Освен това възприемането на широко тълкуване на условията по член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. относно невъзможността да се получава издръжка трудно може да се счита за проява на прекомерно привилегироване на кредитора. Това виждане се подкрепя от две съображения.

95. На първо място, запазването в това отношение на равновесието между интересите на двете страни е възможно благодарение на член 6 от Хагския протокол от 2007 г. Тази разпоредба допуска възможност кредиторът да оспори иска, когато задължението — различно от задължението към деца, произтичащо от отношенията между родители и деца³⁴ — „не съществува“ нито по правото на държавата на обичайното място на пребиваване на длъжника, нито по правото на държавата по общото гражданство на страните, ако такова е налице. Въпреки категоричността на тази разпоредба, която изглежда се отнася единствено за случаите на „несъществуване“ на задължението за издръжка, в точка 108 от доклада на А. Vonotі се уточнява, че това условие трябва да се разбира по същия начин като произтичащото от член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. След като условието по член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. подлежи на широко тълкуване, то по същия начин трябва да се тълкува и условието по член 6 от този протокол.

96. На второ място, възможността за злоупотреба с широкото тълкуване на условието относно невъзможността да се получава издръжка от длъжника се ограничава от предложения от мен отговор на първия преюдициален въпрос. Извършените от кредитора действия, за да се осигури компетентност на съда или съдилищата на определена държава, така че впоследствие правото на тази държава да се приложи на основание член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г., няма да осигурят желаните последици, ако това не са съдът или съдилищата, които дотогава са били компетентни за разглеждане на съответното дело.

97. С оглед на изложените съображения, ако Съдът отговори на втория преюдициален въпрос, предлагам отговорът да бъде следният: член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в тази разпоредба израз „не може да получи издръжка“ се отнася и за хипотезите, при които в правото по досегашното място на пребиваване на кредитора не се предвижда възможност за ефективно предявяване на иски за издръжка за минало време единствено поради неизпълнението на законоустановено условие като съдържащите се в член 1613, параграф 1 BGB.

³⁴ Член 6 Хагския протокол от 2007 г. не се прилага за задълженията за издръжка между съпрузи, бивши съпрузи или страни по унищожен брак. Специфичното право на оспорване, с което разполагат страните в тези категории задължения, обаче е уредено в член 5 от Хагския протокол от 2007 г.

VI. Заключение

98. Предвид гореизложените съображения предлагам на Съда да отговори по следния начин на преюдициалните въпроси, отправени от Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия):

- „1) Член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 23 ноември 2007 г. за приложимото право към задълженията за издръжка, който е приложен към Решение 2009/941/ЕО на Съвета от 30 ноември 2009 г., трябва да се тълкува в смисъл, че правото на държавата на сезирания съд се прилага, когато кредиторът иска издръжка от длъжника за минало време, ако:
1) производството относно издръжката е започнато от кредитора в друга държава, а не в държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника; 2) кредиторът не може да получи издръжка от длъжника по силата на правото на държавата по своето обичайно място на пребиваване, определено като приложимо въз основа на член 3, параграфи 1 и 2 от Хагския протокол от 2007 г.; 3) правото на държавата на сезирания съд е правото на тази държава, чийто съдилища са били компетентни да разгледат делото за издръжка в периода, за който се отнася издръжката. Определянето на тези обстоятелства трябва да се извърши от запитващата юрисдикция.
- 2) Член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в тази разпоредба израз „не може да получи издръжка“ се отнася и за хипотезите, при които в правото по досегашното място на пребиваване на кредитора не се предвижда възможност за ефективно предявяване на иски за издръжка за минало време единствено поради неизпълнението на законоустановено условие“.